

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
Ser. 934

Title: *Advaitam Samdhana*

Ref. 934

934

Z

	:	Advaitānusamdhana	:	Title.
	:	Nṛsiṃhashrama	:	Author.
sk	:	Muni	:	Editor.
	:		:	Year, Vols.
	:		:	Publisher.
वेदान्तः	:	Begin abruptly	:	Remark.

१३५

934

अद्वैतसंख्ये

१॥ अत्रिहृततादिरिवतत्त्वरूपस्यालीकत्वेपिप्रत्यक्षादिनातत्प्रतिपत्तितादृशतदर्थक्रिययोःसंभवेनाद्वैतश्रुतिविरुद्धतत्स
त्वकल्पनायोगात्लाघवेनप्रपंचेसद्बुद्धेरकविषयत्वेनपरस्परविलक्षणानेकविषयत्वायोगात्संभवतिह्येकोविषयःअन्यथा
गोत्रादेरप्यपकापःस्यात्घटादिपदोभिधेयतत्त्वरूपमात्रस्यसद्बुद्ध्यालंबनत्वेऽतःसन्नितिह्याकारप्रतीत्ययोगाच्चसत्त्वे
वघटादेःप्रागुत्तरकालयोरपितत्त्वसंस्थादितिकारकव्यापारानर्थक्यंयत्सत्तत्त्वसर्वदासदेवेतिनियमात्घटादेः
सत्त्वरूपस्यअसत्त्वरूपत्वानुपपत्तेश्चसदासदेवस्यात्नहिधर्मस्येवस्वरूपस्यपिसमयभेदेननानात्वंभवतितथास्त्वितदेक
त्वानुपपत्तेःनवअसत्त्वंनघटादिस्वरूपंकिंतुतद्धर्मैवेतिवाच्यंसतोघटादेःस्वासत्त्वधर्मिण्योगात्असत्त्वस्याकादाचित्कधर्म
स्यत्वाश्रयेविनाअसंभवाच्चएतेनवर्तमानकादाचित्काभावप्रतियोगित्वमेवअभावकालेघटादेरसत्त्वंननुतद्वत्त्वमितिनिर
स्तंकादाचित्काभावकालेप्रतियोगिरचरूपासंभवेनतत्प्रतियोगित्वधर्मायोगात्प्रतियोगिकालेचकादाचित्काभावस्त
भवात्घटादेःसदासत्त्वेप्रागुत्तरकालयोरनुपलंभोपिनस्यात्तत्तस्मान्नोसद्बुद्धीघटादिस्वरूपविषयानापिसत्ताधर्मःस
ताद्विशिष्टस्यसमुदायत्वेसत्तासतीनस्यात्तत्रतद्विशिष्टाभावात्सत्ताद्वयेप्रमाणाभावात्त्वस्यस्त्वनसंवंधासंभवा
त्अभेदस्यासंवंधत्वात्अपिचसत्ताधर्मिणोघटादेरसत्त्वंतद्धर्मिण्योगेनतत्त्वसंसत्ताधर्मित्वप्रयोजकंवाच्यंतद्य
दिसैवसत्ताप्रयोज्यप्रयोजकत्वासंभवःआत्माश्रयत्वप्रसंगश्चसत्तातरंचैतेनैवअलंकिमनयाएवंतत्रापिपर्यनुयो
गद्वितिनसत्ताधर्मःकिंचनतावदियंजातिःसर्वानुगतसद्बुद्धेःपराभ्युपगतजातिविषयत्वायोगात्सामान्यादिहिनिः
सामान्यमितितन्मतंनवासामान्याद्यसत्तन्नसामान्यादौसद्बुद्धिःसत्तासामानाधिकरण्यमवगाहतेइतिवाच्यंएका
कप्रसद्बुद्धेःक्वचित्सत्तासमवायःक्वचित्तत्त्वसामानाधिकरण्यमात्रंवनमिति विषयभेदकल्पनानुपपत्तेःअन्यथागुणादीना
मपिसद्बुद्धित्वेनैवसद्बुद्धिःस्यात्तत्त्वत्वादीनामपित्वमेतत्तद्बुद्धिधर्माणामिवपरंपरयासत्तावैशिष्ट्येनसद्बुद्धिविषयत्वोपपत्तेःएव
मस्त्वितिचेत्तर्हि लाघवात् नवअलंकारणमेवसेतिब्रह्मैवसत्त्वस्यात्तद्वध्यस्तप्रपंचेकाल्यतब्रह्मलोकात्स्यात्सद्बुद्धिरिति

न प्रपञ्चस्य पृथक्कृता न च सत्ता उपपत्तिरूपे सामान्यमिति वाच्यं तत्र न तावत् प्रमाणविषयता सत्ता ज्ञाने प्रमाणवत्त्वस्य सिद्धिष्यता
लक्षणत्वेन अन्योन्याश्रयात् स्वविषयत्वापाताच्च प्रमाणयोग्यत्वं सेति चेत् न योग्यता निरूपकघटत्वादेः सत्तासत्ताभ्यां दुर्निरूपेत्
नतद्योग्यतासिद्धेः श्रुतिबाधितप्रपञ्चे प्रमाणयोग्यत्वायोगाच्च योग्यताया अपि धर्मिणो भेदाभेदाभ्यां दुर्निरूपेत् ननु सत्तास
त्तासीन्येन विद्यमानार्थविषयज्ञानं प्रमेति नोक्तदोष इति चेत् तर्हि शक्तिरजतादिसाम्येनैव प्रपञ्चस्य स्यात् तदज्ञानस्यापि उक्त
प्रमातृसंभवात् अतो नाद्वैतश्रुतिविरुद्धा प्रपञ्चसत्ता कल्पनीया अतएव अर्थक्रियाकारित्वं सत्तामित्यपि न रजतादेरपि प्रीतिद्वेषाद्य
र्थक्रियासत्तात् तद्वान्तं प्रसंगाच्च नाप्यबाध्यत्वं सत्ता प्रपञ्चस्य नेतिनेति श्रुतिबाधितत्वात् ज्ञाननिर्वर्त्यता रूपबाधस्य परमते ईश्वरज्ञा
ननिर्वर्त्यप्रपञ्चे सत्तात् जीवज्ञाननिर्वर्त्यत्वं सुरवादेरप्यस्तीति तस्या सत्तापत्तिः केवलज्ञाननिर्वर्त्यपरमतेनास्तीति तदन्तरात्पुन
वसिद्धिः सिद्धाते च तथा विद्वान्नामरूपादिभिरुक्तस्य श्रुतेर्न प्रपञ्चस्य ज्ञानानिर्वर्त्यत्वं नापि स्वाधिकरणवृत्त्ययताभावप्रतियोगित्वं
बाध्यं तदन्यत्वं बाध्यमिति वाच्यं संयोगादेः परमते असत्तापत्त्या तदधीनप्रपञ्चस्याप्यसत्तापत्तेः एकावच्छेदेनेति विशेषणस्यासंभ
वादसंभवि लक्षणं न च प्रपञ्चदनुसृत्यते तत्र तदावर्तमाना लताभावप्रतियोगिबाध्यं तदन्यदबाध्यमिति वाच्यं प्रपञ्चमात्रे परस्यान्यथा
ख्यातिसंभवेन तस्या सत्तापातात् तत्र तदावर्तमाना लताभावप्रतियोगिबाध्यं तदन्यदबाध्यमिति वाच्यं प्रपञ्चमात्रे परस्यान्यथा
भावस्य शक्तिरजतादिसाधारण्यात् त्रैकालिकतदभावस्य प्रत्यक्षायोग्यत्वाच्च तस्मात्सर्वप्रपञ्चानुगतस्य कृध्यालंबनसत्ता प्रपञ्चा
धिष्ठानं ब्रह्मेव यद्यपि निश्चयप्रपञ्चब्रह्मशास्त्रे केवेद्यं तथापि तत्प्रपञ्चतो दाह्यपन्नं तत्तन्नास्ति नासर्वप्रपञ्चे प्रपञ्चे मथापेक्षा सत्ताऽपि
राकाजातिः स्वरूपेण दृश्यमाना पितृव्यं विशेषेण दृश्यते एवं च अनुगतस्य कृध्यानुगृहीतस्य दृश्यश्रुतिसिद्धासत्ता शक्तिरेवेति सदृश्यप्र
पञ्चसु सदस्यत्वा शक्तिरजतवदनिर्वचनीय इति सदृश्यवृत्तिः तथा च श्रुतिः यथासंख्येन मृत्सिद्धेनेत्याद्या मृदादिविकारस्य घटादेः
नृप्राप्तिदर्शनपूर्वकं कारणमात्रस्य त्वं प्रदर्श्य एवं सौम्य स आदेशो भवतीति जगत्कारणविकारणमात्रस्य प्रमितिदिशती एनमेवा
र्थदर्शयति एवं प्रपञ्चस्य उल्लिखितविनाशाभ्यां सदसत्तोरसंभाव्यमानाभ्यां प्रपञ्चः शक्तिरजतादितुल्य एव एव दृश्यस्य प्रपञ्चस्य दृ
श्याध्यासमंतरेण तत्संबंधासंभवेन दृश्यमानत्वासंभवादपि प्रपञ्चो ध्यस्त एव ननु ब्रह्मस्वरूपसत्ता किं सत्ता विशिष्टं उत न आद्ये

संधानं

क

तद्वैतश्रुतिः धर्मरूपसत्तापक्षोक्त्यु दूषणप्रसंगश्च अतएव न द्वितीयः ब्रह्मण असत्तापत्तिश्चेति चेत् न तस्य स्वतएव सद्रूपत्वात् यथा
सत्तस्य तत्त्वत्वात् स्वतएव ननु सत्ता कृता तद्वत् सत्तस्य अस्वाभाविकत्वे स्फटिकलोहिल्यादिवन्मृषापातात् ब्रह्मसदिति बुद्धिश्च
अविद्यादशायां विशिष्टस्वरूपयोः कल्पितमिदं घटादाविव सद्देहिष्यविषयेवेति नानुपपन्ना तच्च सच्चैतन्यानेदात्मकं विज्ञानमा
त्रं ब्रह्मेत्यादिश्रुतेः चैतन्यमिदं सत्तदध्यासमंतरेण संबंधासंभवेन प्रकाशायोगात् अध्यासत्वेन असत्तापत्तेः चैतन्यं च अनाद्य
नंतमिति वक्ष्यते चैतन्यमपि बाधयोग्यत्वात् सदेव सत्तस्य च तत्स्वरूपत्वात् न तावच्चैतन्यस्य ज्ञाननिर्वर्त्यत्वं बाध्यत्वं संभवति स्त्वा
यिनः स्वप्रयुक्तविनाशायोगात् ज्ञानांतरासंभवाच्च ज्ञानस्य अद्वयत्वात् न च हेतुज्ञानानन्ताशः हेतुतन्नाशसाक्षिणस्तदयोगा
त् न च अनाद्यद्वयज्ञानस्य नाशकान्तरं संभवति निराधिकरणविनाशासंभवाच्च आधिकरणांतरसत्ते च तदेवानेवं चैतन्यं नापि वै
तन्यस्य असत्ताभावरूपे बाधः तस्माद्वैतस्यैव अबाध्यत्वात् तस्माच्चैतन्यमेव सत् एवं उदाहृतश्रुत्या आनंदात्मकमेव तत्
अन्यथा चैतन्यात्मकमोक्षोद्देशेन प्रस्तावतो प्रवृत्त्यनुपपत्तेः एवं अनिर्वचनीयप्रपञ्चे अनुगता महासत्ता सच्चैतन्यानेदात्मकं ब्रह्मेति सिद्धं
एवंगोवादिजातिरपि प्रपञ्चानुगता आत्माध्यासते कामायेव ब्रह्मेव ननु अनन्धनं ताजातिः कथं माया स्यात् मायाया ज्ञानानिर्वर्त्यत्वा
त् ज्ञानेन निरुद्धादिति चेन्न न तावन्माया स्यात् अनादिजगत्प्रवाहप्रकृतिभूताया अनादिताभावः अनंतत्वं गोवादेरपि नास्ति
सर्वस्यापि जडस्य विनाशानियमात् अन्यथा द्वैतश्रुतिविरोधात् नामरूपप्रपञ्चमात्रे तथा विद्वान्नामरूपादिभिरुक्तस्य ज्ञाननि
र्वर्त्यश्रुतेः सर्वमुक्तिः समये तत्सद्रूपे प्रमाणाभावाच्च न हितदन्तरमपि गवादिव्यवहारोक्ति तदाश्रयव्यक्तिमंतरेण तत्सत्तानु
पपत्तेश्च न हि धर्मिणाम् तदध्यासमिति चेत् तर्हि काल एव घटादिस्यात् घटत्वाध्यास्यत्वात् तत्समवा
यस्यापि तत्र हेतुः तन्निरूपितसमवायाश्रयस्यैव तद्व्यवहारालंबनत्वात् कालस्य अविद्याकार्यत्वेन सहजासादिभिर्भुक्तैः निवृत्तेः ॥
स्य कालशब्दवाच्यश्च तस्मिन् अविद्याध्यासमिति चेत् तर्हि काल एव घटादिस्यात् घटत्वाध्यास्यत्वात् तत्समवा
यिकथं अविद्या अतएव व्यक्त्यभावे पितृव्येति चेत् न मायाया व्यभिचारात् आगमविरुद्धाच्च भूतानुमानस्य अनादिता

गणवत्येव अनादिभावस्यापि तान्निवर्तक समवधानान्ननिष्ठसुपत्तेरप्रयोजकत्वात् क्वचिदात्मनस्तु निवृत्तिर्न वा निवर्तकमिति विशेषः महास
त्तैव गेवादिजातिरिति पक्षे न तदा न्यानुपपत्तिः नन्वेव घटादावपि पटादिप्रमास्यात् तदा भिन्नतपत्त्वादस्तत्रापि सत्त्वात् न च पटादिव्यक्तिपि
तत्रकारणमिति वाच्यं पटत्वादाधिकरणव्यक्तेरेव पटादिव्यक्तिर्वादिति चेत् न पटत्वादातिरेकेण तदाश्रये घटादिव्यावृत्तस्य कस्यचित् स्वरूप
विशेषस्य वक्तव्यात् अन्यथा कथं पटत्वादीनां तदुर्मत्वात्तदुर्मत्वात् व्यवस्था सिध्येत नहि निर्विशेषाश्रयेषु धर्मव्यवस्था सिध्यति पटादि
प्रतीतिमात्रस्य अतिप्रसक्तत्वात् तद्वत्प्रमावस्य व्यवस्थितपटत्वादि वैशिष्ट्यकृतत्वात् नहि सुत्रपक्षेपि नानादेशविप्रकीर्णपटादिहृत्तिप
टत्वादीनां तदंतरालस्थ घटादिसंबंधो न भवतीति वक्तुं शक्यं न च तत्समवायस्तत्रनेति वाच्यं समवायाद्वयवादतदयोगात् तस्माद्व्यक्ति
स्वरूपविशेषो देवतद्व्यवस्था अतस्त्वन्मतेपि व्यक्तित्वविशेषसंबन्धेव जातिर्व्यवहारनिमित्तमिति अंतरेणापि जातिं तत्तद्विशेषवत् व्यक्तित्वा
दात्म्यापन्नैवैव सत्तयामाययावा तद्व्यवहारेस्तु किमनेयेति नातिरिक्तजातिसंज्ञावेप्रमाणमस्ति एतेन व्यक्तित्वविशेषो व्यक्तेरेव तदु
र्मावा आधिइदमिति ज्ञानेपि व्यक्तित्वमिति विशेषाय हाभावात् स्थाणुत्वादि संशयो न स्यात् गृह्यमाण व्यक्तेरेव भवन्मते स्थाणु
त्वादि विशेषत्वात् द्वितीयेतस्यापि व्यवस्थायां विशेषांतरप्रसंगद्वयति निरस्तं व्यवस्थितपटत्वादि व्यवहारेण व्यक्तित्वविशेषव्यवस्थाया
आवश्यकत्वेन नैदासिदाभ्यां तवापि तस्य दुर्निरूपत्वेपि अनिराकार्यत्वात् किंच वक्ष्यमाणरीत्या वयवातिरिक्तव्यवभाकेन साधा
रणा साधारणावयवसमुदायस्य स्तेभ्यः शब्दवाच्यत्वे नैदमिति ज्ञानेतावदवयवसमुदायास्फुरणेन अस्मन्मतेन स्थाणुत्वा
दिसंशयानुपपत्तिः अपि च पटादिशब्दसंगतियहणात् प्राक्प्रत्यक्षाविर्णितेपि पुनः स्फुरितपटोदोपटोनवेतिसंशयोदृ
श्यते स एव सति न स्यात् पटादिवृत्तिजात्योस्त्वन्मतेपि निश्चितत्वात् न च पटादिशब्दवाच्यत्वाविषयः संशयः तच्च तत्र प्राडन
निश्चितमिति वाच्यं एवमपि तद्व्यवस्थितपटत्वादि स्वरूपमेव अतिरिक्तं वा आद्ये किंतत्र अनिर्णीतं पटतद्वद्वयोः स्वरूपमि
ति चेन्न पटद्वयवस्तुपेण शब्दस्य तदर्थस्य च स्वरूपेण निश्चितत्वात् तदतिरिक्तं तदुभयस्वरूपाभावाच्च तथापि तदज्ञानं वाच्य
त्वाकार संशयो विरोधिन भवति तदंशे न वधारणात्वादिति चेत् तर्हि इदमिति ज्ञानमपि व्यक्तित्वविशेषविषयतया विधमेव
ति न वार्णितसंशयानुपपत्तिः नापि वाच्यत्वं स्वरूपातिरिक्तो धर्मः तस्य दुर्निरूपत्वात् तस्य कृतपदार्थानंतर्भावात् ॥

नापि पराभिमतजाते प्रमाणमस्ति पटद्वयादिप्रत्यक्षस्य वर्णितव्यमिति विशेषविषयतयाऽन्यथासिद्धेरुक्तत्वात् ननु नानाव्यक्ति
बुधः पटद्वयानुगता बुद्धिः अनुगतधर्ममेव विषयीकुर्यादिति चेत् न किमिदं बुद्धेरनुगतत्वं नतो वतस्वरूपैक्यं बाध्यात् घटपटा
दिषु विलक्षणेष्वेव समूहालंबेन दर्शनात् एकाकारत्वमिति चेत् पटत्वाद्वाकारमात्रस्यैवेतन्नानाव्यप्युपपत्तेः तदेक्यं वाद्यपि
नसिद्धं लाघवात् सिध्यतीति चेत् न कृतस्वरूपातिरिक्तैर्कर्मकल्पनायां गौरवात् प्रमाणान् पक्षितस्य तदेक्यस्थला
ध्वनत्वेनाप्यसिद्धः प्रयुज्यत इति घटत्वं तद्वति घटत्वादिना एतत्कर्मत्वात् रूपादिवत् न च उक्तरीत्या नुभवबाधः न च एतत्
धटत्वं तत्तद्वत्त्वादिना घटत्वं तत्तद्वत्त्वं इति लाघवात् ध्वनानुग्राह्यं प्रमाणमिति वाच्यं घटतिबुद्धिर्विषयस्य पटादिष्वेव वि
शेषस्य तत्स्वरूपमात्रतया तदतिरिक्तधर्मसिद्ध्या प्रयासिद्धः स्वरूपात्मक विशेषस्य पटत्वे च बाधः नापि कार्यतावच्छेदकस्या
कारणतावच्छेदकतयाका अनुगतजातिसिद्धिः कार्यतादेरपि परमतं तत्स्वरूपातिरिक्तस्यासंभवेन तदवच्छेदकतया अनुगतस्या
नपेक्षत्वात् अन्यथा तत्तद्वत्त्वादि स्वरूपकार्यत्वे पटव्यक्त्यतः अभावात् तद्वति धर्मस्य अतिप्रसक्ततया न वच्छेदकत्वेन
तेन तत्कार्यतानिरूपणमेव न स्यात् न ह्युत्तरकालवृत्तिसंततत्वरूपातिरिक्तसंभवति एवं कारणत्वमपि तत्समये तत्त्वादित्वं
पमेवेति न तद्वत्त्वादपि तत्सिद्धिः नापिशब्दप्रतिनिमित्ततया अनुगतजातिसिद्धिः पटादिशब्दप्रवृत्तेस्तत्तद्व्यक्तिस्वरूपपटत्वा
दिजातिमात्रविषयत्वात् न चैवं अपूर्वपटादिव्यक्तिः कथं शब्दाभिधेया तत्र पटादिशब्दस्य संगतिग्रहाभावादिति वाच्यं जाति
पक्षे वा कथं न हि संगतिग्रहणकाले अनुत्पन्नापि पटादिव्यक्तिः संगतिग्रहणेन विषयीक्रियते ननु सामान्यलक्षणाया सापेक्ष
न विषयीक्रियते इति चेत् सामान्यमपि हि तदा स्वसमवायिनमेव परस्मैपयुति प्रत्यासन्नोत्तीयत्वरूपाप्यपेक्षितत्वात् न ह्यनुत्प
न्नाव्यक्तिः सादा तत्समवायिनी भवति ननु संगतिग्रहपदार्थस्मरणवाक्यानुभवानां समानाकारत्वमपेक्षितं अन्यथाऽतिप्रसंगा
त् एवं च यत्पूर्वव्यक्तैरपिशब्दप्रतिपाद्यते न विरुद्धं पटः पटशब्दवाच्य इति संगतिग्रहस्य पटपदान्तर्दर्थस्मरणस्य पटमानेयति शब्दज्ञानस्य
पटाकारत्वादिति चेत् न हि पटत्वस्य नानात्वमिति तत्संभवतीति मुधा तदेकत्वं कल्प्यते उक्तरीत्या अत्र माणं च एतेन सामान्यव्याप्तिरपि दृष्ट
व्या अविशेषितधर्मत्वादनिरूपितव्याप्तिरवसामान्यव्याप्तिश्च नानासिलापात् सामान्योपाधो व्याप्तिग्रह इति दृष्टानां व्यवहारोपपत्तिरपि दृश्यते
त एव पटादिशब्दस्य अक्षादिवन्नानार्थत्वपरिहाराय एकाधर्मोऽनुगतः स्वीकर्तव्य इति निरस्तं परस्परविलक्षणा नानार्थत्वाभावेन अक्षादि

अद्वैता-धानं

शब्दद्वयत्वाभावात् ननु नानाव्याप्तिनिवृत्तेन नानार्थत्वं परस्परप्रसंगात् तस्मात्तु पराभिमतजातो किंचित्प्रमाणप्रयोजनं वा
स्ति एवमाश्रयाभावादपि न पटत्वादिसिद्धिः न तावन्ततः स्वल्पेण परस्परसंयुक्ताकातदाश्रयाः ततुः पट इत्यप्रतीतेः तस्मिन्
योगस्य गुणस्य द्रव्यत्वव्याप्तिपटत्वाद्याश्रयत्वायोगात् नापि तदतिरिक्तावयवविशेषतदाश्रयः तस्य अननुभवत्वात् न हि संवे
गविशेषवत्तु व्यतिरेकेण पटः कश्चिदुपलभ्यते भूतल इव पटादिः ननु स हि भूतलानां तदुक्तं महानेकः पट इति बुद्धिः अतिरि
क्तावयवविशेषेति तत्सिद्धिरिति चेन्न स योगविशेषवत्तु व्याप्तदेशाधिकदेशव्यापिपरिमाणवद्द्रव्यानुपलभ्यते तस्य तदुक्तं
महत्वासिद्धेः तावद्देशव्यापिमहत्वाभूतवस्य कार्पासाकं सूत्राद्यवयवेषु परस्परसंयोगवत्त्वेन अन्यथा सिद्धत्वात् परमेते स
जातीयानामेवार्थकत्वानियमेन न विजातीयकार्पासाकं सूत्राद्यनेकवयवेषु संयुक्तेषु पटाभावात् किंचैव महानुवयवीत
स्य तत्स्वरूपयोगेन तास्मिन् बहिः प्रदेशे समवेतीति वाच्यं एवं चोपरि स्थेन सह तेन पटेन व्यवधानात् चक्षुषा तत्तु न गृह्यत तदु
परिपटाभाववाक्यं नामाधिक्यपरिमाणवत् द्रव्यं न चावयवविनावयवस्य व्यवधानेति वाच्यं अंतरालस्य सह तद्रव्यमात्रस्य
व्यवधायकत्वानियमात् गौरवुण तदनवयवित्वस्याप्रयोजकत्वात् अन्यथा तदुद्यदादेरपि आंतरावयवग्रहप्रसंगः एतस्य
तस्यापि रित्यावत् यणुकं तदुत्तरं सर्वगृह्यत एव तत्परिदेशस्य पटावरुद्धत्वं तद्देशतदवच्छिन्नगगनादिदेशवात्तृणादिसं
योगोपि स्यात् सह तद्रव्ययुगपत्समानदेशसंबंधायोगात् तथारंभकतदुद्योतरालदेशे यदि पटो जायत तर्हि निष्पा
दिद्वि नै + दल बीजमध्योत्पन्नो कुरादिना तद्दलद्वयविभागवत्तदुद्यस्य तेन पटावयवविना कतरं च क्रियया अवयवविभा
गाद्वा विभागः स्यात् ततश्च रंभकसंयोगनाशात् पटो न श्येत् संयोजकव्यापारांतरादर्शनेन संयोगांतराभावात्तपटांतरमु
त्पन्नमिति कृपटाकारोपलभः उपलभ्यमानो वा विद्युदादिवत्क्षणमेवोपलभ्येत कार्यस्य स्वारंभकसंयोगनाशकत्वस्य नि
ष्पावो कुरादौ दृष्टत्वात् तत्समवायिकारणनाशकत्वे स्यापि अभिघातादिजन्याभिहृत्यमानक्रियाया दृष्टत्वात् न च द्रव्यस्य
असमवायिकारणनाशकत्वं न दृष्टमिति वाच्यं तस्यैव विचार्यमाणत्वात् यदि च तदुद्योतरालदेशे पटो न जायत तदा तत्तत्तदुमा
त्रस्य पटो न्यान्येवेति को महानेकश्च अपि च तदुद्योतरालदेशे पटे समवेतं तत्तरसंयोगपटांतरजायमानं कथं तत्र समवे
यात् भूतयोः समानदेशायोगात् न च तस्मिन् पटे न दृष्टं एतेन तत्र पटांतरमभ्यत इति वाच्यं समवाय्यसंवायिनोऽसतो लोका
शायोगात् न च तदुद्योतमाभिघातजन्यक्रियया प्राकृतनसंयोगनाश इति वाच्यं दृढवेष्टितारब्धपटतदुभागेषु क्रियाऽसं

वात् एवमपि संयोगांतरा संभवेन पटानुसृतेः किंच यदि पटस्तद्वारब्धः ततः पृथक् स्यात् तर्हि तदपेक्षया दीर्घः स्यात् कार्यस्य भवनश्रौ-
कारणाधिकपरिमाणवन्नियमात् देर्घच परिमाणं तच्चातुर्विध्यस्य परैराश्रितत्वात् तंतुवयवासमेवेतस्य तंतुसमेवेतत्वेन तदधिक-
ल्योपलभप्रसंगश्च एवं तु कृतितत्वारब्धपटाद्यवल्ल्या गुरुत्वाद्याधिक्यप्रसंगाच्च तस्मान्नास्तिकार्थ इव यस्मिन् पटत्वादिसमवेयात्
नन्वेवं तत्त्वादिकमपि कार्यद्रव्यांतरं न स्यात् सप्ततयेव तत्र तर्हि अणुसंधात एव सकलमिति न किंचित् प्रत्यक्षं स्यात् न जगन्मूलकार-
णत्वाणुताभावात् निरवयवं परममहत् ब्रह्ममाया शिवत्वं अनिर्वचनीयवियदाद्यवल्लांतरात्मना विवर्जते तद्देदतद्व्याकृतमा-
४ स्यात् सीतनामरूपाभ्यामेव व्याक्रियत इति श्रुतेः वियदादिके चैकैकं महदपि सूक्ष्मत्वात् प्रत्यक्षायोग्यं सूक्ष्मता च स्वरूपविशेषो न व-
णुपरिमाणं नियं विभुं सर्वगतं सुसूक्ष्मं इति सर्वगते सूक्ष्मचेति श्रुतेः लोकेऽपि समानपरिमाणाः पटयोः स्फुल्लसूक्ष्मव्यवहारदर्शना-
त् एवं च पंचीकरणेन तत्र द्रुतां तरसंयोगविशेषवत् वियदाद्यवल्लाप्रत्यक्षयोग्याभवति दृश्यते हितं तूना तंतुवयवानां च संयोगवि-
शेषः तंतुद्रव्यंसंयुक्तमपि नैकतया प्रतीयते तंतुवयवास्तु परस्पर संयुक्ता एव तया प्रतीयत इति आस्तित्वमहनि विशेषः तस्मान्न स-
त्ता व्याप्ता जातिः काप्यस्ति नाप्यपाधिरूपमप्यनुगत सामान्यमस्ति जाते रिव तदयोगात् उपाधिर्नानापदार्थषट्चित्तत्वेन अनुगमा संभवा-
च्च अतो महासत्ता ब्रह्मेव तत्तदवच्छात्मना व्यवक्रियत इत्येवं ब्रह्म तदुक्तं सकल वाङ्मनसा तिगता चितिः सकल वाङ्मनस व्यवहारशा-
गितिः नन्वेतत् अनिर्वचनीयं ब्रह्मातिरिक्तं सर्व एवमपि प्रतीतिसिद्धप्रपञ्चस्वरूपेण ब्रह्मसद्वितीयस्यात् न च मुक्तौ प्रपञ्चो नेति वाच्यं तर्हि दृशा-
विशेष एव तद्वितीयस्यात् न सर्वदेति चेत् न अनिर्वचनीयस्य प्रतीतिसमयेऽपि तदधिकरणे तदलंताभावस्य आवश्यकत्वेन द्वैताभावोपाहित-
त्वस्य सर्वदा सत्त्वात् किंच घटः सन्नपटः सन्निसादिरूपेण प्रतीयमानो द्वैतस्य सत्स्फुरणात्मनेन कुतस्तस्य सद्वितीयता सदस्मकस्फुरणस्य
अस्वरूपत्वात् सप्त नामरूपेत तोतिरिच्यते इति चेत् निरूपयतु तावद्ब्रह्म नामरूपाभ्यां ब्रह्मणा व वेदः ते अपि किं सदा स्मृतया स्फुरतः उत न
अंसेन तत्स्वरूपमिति कुतो ब्रह्मणस्तदवच्छेदः आयत्तदेव तयो रपिरूपमिति न सद्वितीयत्वं ननु प्रतीतिसिद्धतयोरुपेक्ष्य उपलभ्यते इति
चेत् न वयं प्रतीतिसमपलपामः किंतु प्रतीतयोस्तयो ब्रह्मेव स्वरूपमिति ब्रूमः यतो बुद्ध्या सत्स्फुरणाभ्यां निष्कृष्टमाणा योस्तयो रपि
सदा स्महेनेव स्फुरण अन्यथा नास्मत्समाकं प्रतीतिविरोधः न वा भवादुः साव विरोधः एवं च अविवारदशायां अविवेकिभिर्घटा-
दिप्रतीत्या कोप्याकारो गृह्यते यद्यपि तथापि तस्य स्वरूपसच्चिदानंदत्मकं ब्रह्मेवेति नाना दोषः श्रुतिरपि नेनेन किंच नानावृत्तनेनेन
किंच नासंयुतं अंतर्बहिः श्रुतं सर्वव्यापनारायणस्थितः इदं सर्वयदयमात्मधासर्वस्य दृश्यस्य दृग्ग्रूपब्रह्ममात्रत्वं दर्शयति स्पष्टिश्रु-
तिरपि इदं दर्शनमवस्थादृश्यं सदैव तमेव दृढयति इयमेव सरास्वरूपे तवादिम दृष्टिस्तद्विगिरायुच्यते एवमर्थसत्ता वर्जप्रतीतिमात्ररूपा

यदासुप्तः स्वप्नं कंचन पश्यत्यस्मिन् प्राणा एवैकधा भवति तदेनं वाक्यं सर्वैर्नामभिः सय हायेति इत्याद्या सुषुप्तोऽसर्वस्य ब्रह्मणालयं
सयदा प्रतिबुध्यत इत्यादिना वाक्येन प्रतिबोधसमये ब्रह्मणः सर्वस्य सृष्टिचर्चयं यमेवाकांक्षति; एतादृश्यामपि सृष्टेः प्रसुप्तिना दिव्यवहारः
स्वप्नादिवदुपादनीयः आधिकारि विशेषेणैव शक्तिरेतादृशं सृष्टिप्रतिपादयति नष्टयक जनसाधारणं यथकजनानां तादृश्यामिव सृष्टेः
विपरीता धर्मोऽनिरविलम्ब्य बहुरूपपतेः एतेदेव सदादिस्वरूपं ब्रह्म तत्त्वमस्यादिवाक्यतत्त्वेन लक्षणाया गृहीता त्वेपदार्थजीवात्मस्वरूपत
आप्रतिपादयति तथा हि देहो न जीवः भौतिकत्वात् घटादिवत् देहश्चरुपादिमत्वात् भौतिकः जन्मविनाशवतो देहस्य कर्तृभोक्तृभेदा
योगात् अन्यथा कृतनाशादिप्रसंगात् मम शरीरमिति मम प्रसंगेन ब्रह्म तस्य नाहमिहात्मप्रसया लब्धता हं शब्दमिहात्मप्रसयश्च
हृदे रक्ष्यतामतादात्म्यादन्वयासिद्धः अतएव न चक्षुरादीनामप्यप्यत्मा चक्षुषा हं पश्यामीति कर्तृकरणभावेन संप्रतीतेः याहमे
द्राक्षं सोहं १८ गौमीति निरविलंबविषयद्रष्टृभेदानुभवाच्च मनसोऽपि निरविलंबज्ञानसाधारणं कर्णतया सिद्धस्यानात्मत्वात् एत
स्माज्ज्ञायते प्राणो ममः सर्वेन्द्रियाणि च तत्तस्मै सति श्रवणाच्च नापि सति विज्ञानमात्रा क्षणिकत्वस्य परमर्षिप्रतीतिरिति निरस्त
त्वात् सर्वेषामेषां सुषुप्तावभावाच्च नात्मत्वं आत्मनस्तदानीमपि सत्वात् अस्तुतिर्हि देहादिव्यतिरिक्तः स्थायी कर्त्ता भोक्ता आत्मा अ
हं प्रसुपगम्य इति चेत् न अहं प्रसुपगम्यते दृश्यस्य तस्यानात्मत्वात् यत्तदृश्यं तत्त्वव्यतिरिक्तं द्रष्टृकमिति हि सुप्रसिद्धानियमः
तत्तत्क्रियाकर्तृत्वं तदकर्मत्वमियमाह नाहि चेन्नैव गता गतिकर्म ग्रामादिवी गतिकर्म तत्कर्त्ता नाप्ययमहंकारो विषयत्वं विनेव विष
यज्ञानेन सिध्यतीति वाच्यं स्वातिरिक्तज्ञानजन्य व्यवहारविषयस्य ज्ञानविषयत्वमियमाह शानान्यस्य स्वातिरिक्तं द्रष्टृकत्वं
नाप्ययं दुःखादिधर्मी स्वप्रकाशः अहं दुःखादिविशिष्टप्रत्यक्षविषयस्य तदयोगात् अन्यथा दुःखादेस्तदात्मवृत्तिरस्य च
सिद्धेः न ह्यन्यस्मिन् स्वप्रकाशे अन्यत्विध्यति न वा तयोऽस्मिन्मते इव आध्यात्मिकं तादात्म्यमस्ति किंच अहमिहास्मीति
प्रतीयमानस्य मध्यमपरिमाणत्वात् न आत्मत्वं व्यापनशीलस्यैवात्मत्वात् न चेदज्ञानं आत्मन्यारोपितं देहपरिमाणविष
यमिति वाच्यं अहमनुभवविषयस्य प्रत्यक्षेण देहादिभेदग्रहे वादिविवादाभावप्रसंगात् अहमनुभवविषयाहंकारस्य इतो
धिकपरिमाणे प्रमाणाभावाच्च धर्मिग्राहकप्रत्यक्षप्रमाणे विरोधेन तद्विधुत्साधकानुमानस्य प्रमाणत्वात् आकाशस्तु
तिनिर्दादिशब्दस्यैव व्यवहितक्षेत्रादेतददृष्टकार्यसंस्कारादिनिष्पत्तेः अन्यथाप्यन्येन ततोऽपि तद्विधुत्वासिद्धेः तस्मादना
त्माहंकारसाध्यात्मा ततोऽतिरिच्यते साक्षिणः साध्यादन्यत्वं स्य घटादिसाक्षिणि दृष्टत्वात् सच न दृश्यः उक्तदोषप्रस
गात् किं तु दृश्यः तथा हि दृक् तावदहंकारधर्माच्चक्षुरादिजन्या सराभिभवात् ज्ञानादन्या न दृष्टे द्रष्टारं पश्यति श्रुतेः

तत्र हिषद्यंतं दृष्टिपदं वेद्यां दृष्टिं दर्शयति द्रष्टारमिति च द्रष्टृत्वं दृष्टिं अन्यथा तस्या दृष्टवानुपपत्तेः ग्राहकाभावेन वृत्तितदाश्रयपेरसि
द्धेश्च मनसस्तदुपादानस्याकारणत्वात् मनसा ह्येव पश्यतीति मनो धर्मेण ज्ञानेन आत्मन आरोपितं द्रष्टृत्वं दर्शयति तत्र च मनो
निमित्तमेवेति तृतीयानविरुध्यते अनुव्यवसायस्य कल्पनायाः नानाविषयत्वं प्रसंगेन गौरवाच्च अतएव सा च दृगेका
बुद्धिः सुखदुःखादिविषयानंतज्ञानकल्पने गौरवात् सुखाद्युपादकव्यतिरिक्ततदुपादक व्यापरादर्शनेन सुखाद्यनुभवेऽप्यसाधनं
वस्य सुखादिविषयत्वात् अन्यथा सिद्धनाप्यनुभवेन तदुपादकत्वेन अतिप्रसंगाच्च अनुभवेकाकारबुद्धेः सदेवेत्यादिश्रुतिसिद्ध
सदनुगतबुद्धिर्वि तस्य भासा सर्वमिदं विभातीति श्रुतिसिद्धानुभवेकविषयत्वे तत्त्वाधेन तद्विपरीतानंतानुभवतदनुगतानुभवत्वं
विषयत्वं कल्पने गौरवप्रसंगेन तदनुपपत्तेश्च सचानुभवो नित्यः न हि द्रष्टृदृष्टेर्विपरिलोपो विद्यते इति श्रुतेः सकलविषयानुभवेऽपि
क विनाशकस्य कस्यचिदसंभवाच्च अहं तानुभवनाशसाधकसंभवाच्च न हि नाशः स्वतः सिध्यति स एव सर्वेषामात्मा उक्तानुभ
वात्मभेदे प्रमाणाभावाच्च समज्ञानं इत्याद्यनुभवस्य वृत्तितदवक्तृत्वानुभवविषयत्वात् वृत्तिश्चक्षुरादिव्यापाराधं वत्वाय द्वाधीर्भी
रिसादिश्रुत्या च अविद्या निवृत्तेयच मनः परिणामरूपा कचिदभ्युपेया अनुभवात्मा भेदे च आत्मेवास्य ज्योतिर्भवतीत्यादिश्रुतिः
प्रमाणं अन्यथा आत्मनेऽपि दृश्यत्वात् आत्मत्वं स्यात् एवं दृक् रूपत्वाद् दृश्यादहंकारादन्य एवात्मा एवं परमप्रमास्पदतया आनंदरूपत्वादिपि
दुःखिनोहंकारादन्यः सुखसाधनस्य सुखनिमित्तप्रमत्तया अनौपाधिकप्रमायोगेन सुखसमवायिकारणतया तस्य परमप्रमास्पद
त्वासंभवात् सुखसमवायिन एव दुःखसमवायितया परमदोषप्रसंगात् आत्मा सुखसमवायी तथा एको देवः सर्वभूतेषु गूढः सर्वव्या
पीति श्रुत्या स्वत्माविकर्त्तृप्रमाणाभावेन च सर्वव्यापितया प्रादेशिकादहंकारादन्यः अहंकारश्च प्रादेशिक इत्युक्तं आत्मनोऽप्युक्ते
सर्वगव्यापिसुखाद्यनुभवप्रसंगः मध्यमपरिमाणे च तस्यानित्यत्वं स्यात् शरीरव्यवहितघटादेवेतन्यासंबंधेन अपरोक्षासंभव
श्चेति सर्वगत एवात्मा ननु आत्मनोऽहमनुभवगोचरादन्यत्वे घटादिवदनात्मत्वं स्यादिति चेत् न वस्तुतोहंकाराभेदाभावेऽप्यात्मनस्त
स्मिन्नहंकारस्य अन्यस्तत्त्वस्वत्मानर्थेन मुंजीवीकयोरिव अभेदा नाहमित्यनुभवापपत्तेः अन्यथा कथमप्यहंकारानुभवा
संभवात् तत्करणस्य तद्वत्त्वान्न तानुभवस्य च संभवात् ज्ञानपरिणामिनो मम मनसस्तत्करणत्वायोगात् श्रुतिश्च अहंकारादा
त्मानं एव क्विवेचयति अंगुष्ठमात्रः पुरुषोऽतरात्मा सदा जनानां हृदये संनिविष्टः तं स्वात् शरीरात् अहं हं मुजादिवेपी

कां धैर्येण कुरु मम तं विद्या कुरु मम तमिति अत्र चां गुणान्मात्रं दूति अहंकारतादात्म्यं तस्य दर्शयति अन्यथा सर्वगतस्य तदनुपपत्तेः
 अत्रास्मैति निष्कृष्टां हंकारं स्वप्रकाशव्यापिनं दर्शयति सर्वव्यापी सर्वभूतं तदास्मैति श्रुतः सदा जनानामिति निर्देशाच्च अत
 एव धैर्येण तदा दैवे चने ग्राह्यविशेषं दर्शयति अथ यो वेदे दंति प्राणीति स आत्मेति श्रुतिरपि धारति वेदन क्रिययोः सामानाधि
 करण्यं दर्शयितुं हंकारात् स नो रभेद प्राप्तिरित्युक्तं वेदेनोपादानेन धातुतत्तुगक्षिणाभिर्द्वन्द्वं दर्शयति अन्यथा योजिघृति स आ
 त्मेत्येव वेदेत् तस्यैव वेदसिमतत्वात् केवले तदेकं हंकारं हंमिसात्मप्रत्ययायोगात् स्फुटित्व्याहृतस्य अहमनुभवस्य कुवलात्
 विषयत्वायोगात् सुषुप्तौ विना शिना हंकारस्यात्मत्वायोगाच्चाहमनुभवगोचरतत्त्वाद्वात्मानो भिनो अत्र युपगम्यो एवं
 बाह्यमर्थे प्रमातृत्वा धनुषवस्याहंकारतद्वै विषयतेया न्यथा सिद्धेन चिदात्मधर्मत्वासाधकतया तदन्यप्रमाणाभावेन च आ
 त्मानप्रमाता अतएव न कर्ता भोक्ता वा निरवयवात्मनितन्निमित्तसंयोगात्संभवादपि नात्मनि प्रमाधुसतिः संभवति नवान्ना
 त्मनः प्रमादिना कश्चित् संबंधोक्ति समवायस्यात्मनो संबंधात्संभवेन तस्य तदीयत्वासिद्धः संबंधो तस्य समवायान्यस्य
 संभवेन समवायात्तरा नवत्वा एवं समवायस्योपपत्तावपि अहंकारसमवायवादे च सर्वत्र संबंधमप्रसंगः संबंधस्युत्पत्तेः प्राकृत
 संबंधात्संभवेनानाद्यनंतानेकसमवायोप्यप्रामाणिकः एवमन्यस्यापि धर्मस्यात्मनो भेदाभेदाभ्यां संबंधोत्पत्तेः संभवेनात्मानि
 धर्म एव तथा च श्रुतिः असंगो ह्ययं पुरुष एव लो निर्गुण इति तथाप्ययं स्वाध्यस्तो हंकारात् स्वस्य भेदमपश्यत्तमात्मत
 यामन्यमात्मतदुर्मानप्यात्मन्यारोपयतीति नानुभवविरोधः अतएव स्वमुक्त्यर्थं यतते कामः स्वकल्प इत्यादि श्रुतिः का
 मायेस्य हृदि श्रिता इत्यादि कामादिमुखसंसारस्य अहंकारधर्मत्वं दर्शयित्वा त्मानं मत्संसारिणमिव मन्यते अतएव वि
 मुक्तश्चावेमुच्यते इत्यादि श्रुतिर्नित्यमुक्तमात्मानं दर्शयति एवंविधं आत्मानं त्वंपदार्थं लक्षणाया पादाना यत तदसामाना
 धिकरण्येन तत्सदलक्ष्या हृदितीयनिविषयानंदब्रह्माभिर्दं प्रतिपादयति तत्त्वमसीति उपपन्न एवायमर्थः उक्तमात्मनो वपि
 तादृशप्रमाणे दया हंकारप्रमाणाभावात् तत्र न तावत्प्रत्यक्षं प्रमाणं च दुरादस्तदयोग्यत्वात् मनसः अप्रमाणत्वात् परात्मा
 नो मत्तु अयोग्यत्वेन तदुदस्य मनसा गृहीतुमशक्यत्वात् अतींद्रियधर्मि प्रातियोगिकं भेदस्य अनैंद्रियकत्वात् चैतन्यमा
 त्रब्रह्माभेदस्यानुपलंभात्संभवादपि न तदभावभेदः प्रत्यक्षः निरातिशयानंदानुभवस्याविधावरणप्रयुक्तत्वेन तमसि घटा
 ध्वननुभव इव न तदभेदाभावसाधकः नापि निविशेवे आत्मनि किंचिद्देदग्राह्यं नैकं किं गमसि सर्वज्ञं किंचिद्वत्त्वादेः

कात्यनिकस्य वास्तवभेदसाधकत्वायोगात् ह्यनुपपत्तेः सादिश्रुतिस्तु तयो रन्यः पिप्पलं स्वाहृतीति सत्त्वं अनश्वन्नन्यो अभिवाक
 श्रुतिरुत्पन्नश्च न न न्योऽभिपश्यति तदतिपे गिर हस्य ब्राह्मणेन बुद्धितदतिरिक्तं चिदात्मविषयतया तीक्ष्णं नो भेदप्रमाणं उदरमं
 तरं कुरुतेऽथ तस्य भयं भवतीति श्रुत्या निंदितस्मनान्येतोस्ति दृष्ट्या ध्याया प्रतिषिद्धस्य भेदस्य श्रुतिप्रतिपाद्यत्वायोगाच्च भेद
 मात्रस्य माया विना असंभावितप्रतियोगितया दृश्यतया च का ल्पितत्वाच्च अतएव नार्थपत्तिरपि जीवपरभेदप्रमाणं वास्तव
 तद्भेदं विना अनुपपत्त्यभावाच्च तस्मान्न त्वमस्यादिवाक्यस्य नाध्यक्षादिविरोधः नापीदं वाक्यं उपासनापरं सदेवसोस्मिदमग्र
 आसीदित्येहेतौ पक्रमेण तदेतत्तदुत्पत्त्या प्रजापियमिसादिना तदुत्पत्त्यादनेन एतदात्म्यमिदं सर्वं तत्सं स आत्मा तत्त्वमसीति तदुत्पत्त्युत्पत्ते
 ण वा अवधत्तादुत्पत्तासुर्यश्रुतिविरोधेन अश्रुतोपासना कल्पना योगात् नापीदं वाक्यं भेदाभेदविषयं विरुद्धोक्त्योरेकदा एकत्रासंभवा
 त् मुक्तावपि भेदाभेदस्य संसारा विशेषप्रसंगात् तत्त्वमस्यादिवाक्यसिद्धस्य भेदाभेदस्याप्येति नित्यसंभवाच्च अतएव सत्त्वं ज्ञाना
 दिविशिष्टब्रह्मण एव अभेदपरमिदं वाक्यमस्तीति निरस्तं सत्त्वादीनां ब्रह्मणा भेदविशिष्ट्या संभवेन मिथ्यावेशिष्टस्य श्रुतिप्रतिपाद्य
 त्वायोगात् तेषामभिद्वन्द्वेन विशिष्टसंभवात्संभवायादरभेदस्य च संबंधत्वात्संभवस्योक्तत्वात् एकधैवानुद्भूतत्वं तमेवैकं जानन्नथ आत्मा
 नमन्यावाचो विबुधैः प्रतिश्रुत्या ब्रह्मप्रातिपदिकार्थमात्रस्यैव दृष्टव्यत्वात् प्रातिपादनात् इतरस्य तदभावप्रातिपादनाच्च तस्मात्परवदुत्पत्तेः
 वद्वन्तत्सदलक्ष्यं त्वंपदलक्ष्येण तादृशेन प्रमात्रादिसाक्षिणा अपरोक्षचैतन्येनाभिन्नं प्रातिपाद्यतर्हि निर्विशेष ब्रह्म मात्रपरमेव
 दांतशास्त्रं अतो विरक्तः शांतिदासादिसंपन्नो मुमुक्षुः ब्रह्मजिज्ञासुः तत्त्वमस्यादिवाक्यार्थं गुरुमुरवा दुपपत्तितश्च सम्यक् निश्चि
 यं यावद्गुणितब्रह्मात्माभेदसाक्षात्कारस्तदनुसंधानपरस्तदेव निष्पद्यते ब्रह्मस्वरूपं तत्त्वमसीति श्रुतः तत्त्वमसीति श्रुतिः तत्त्वमसीति श्रुतिः तत्त्वमसीति श्रुतिः
 तत्त्वमस्यादिवाक्यसंज्ञातप्रत्यक्षब्रह्मसाक्षात्कारेण निखिलभेदभ्रमनिदानाविद्या निवृत्तौ निःशेषं सदनित्यं विस्मृतकण्ठगतं प्रव
 यकमिवातवाक्यात् स्वस्वरूपमेव ब्रह्मप्राप्ताति तत्त्वमसीति श्रुतिः ब्रह्मवद ब्रह्मैव भवति ब्रह्मैव सन्न ब्रह्मास्तीति
 विमुक्तश्च विमुच्यते तत्र कामोदः कः शोक एकस्वमनुपश्यतः आत्मानं चेद्विजानीयात् तद्वमस्यातिपुरुषः किमिह नृकस्य कामाय शरीरम
 नुसं ज्वरेत् स्मृतिरपि आत्मलाभात् तत्र विमुक्त्युत्पत्ति एतद्व्या बुद्धिमान्प्रातः कृतकृत्यश्च भारतैत्याद्या वपि तमर्थं दर्शयति यतो वाचो निव
 र्त्ततेऽप्राप्य मनसा सह विशुद्धतसद्विज्ञेः सिद्धेदुर्वीशसंश्रयात् एवंभेदधिया रिव न हृदयं ब्रह्म मानसं प्रत्यभाषिमया सतः सम्य
 गालोचयं चिद इति श्री नृसिंहाश्रमा मुनिविरचितं अद्वैतानुसंधानसमाप्तं श्री सावार्पितमिदं जडियानां पुस्तकं गुतरे देवे १७